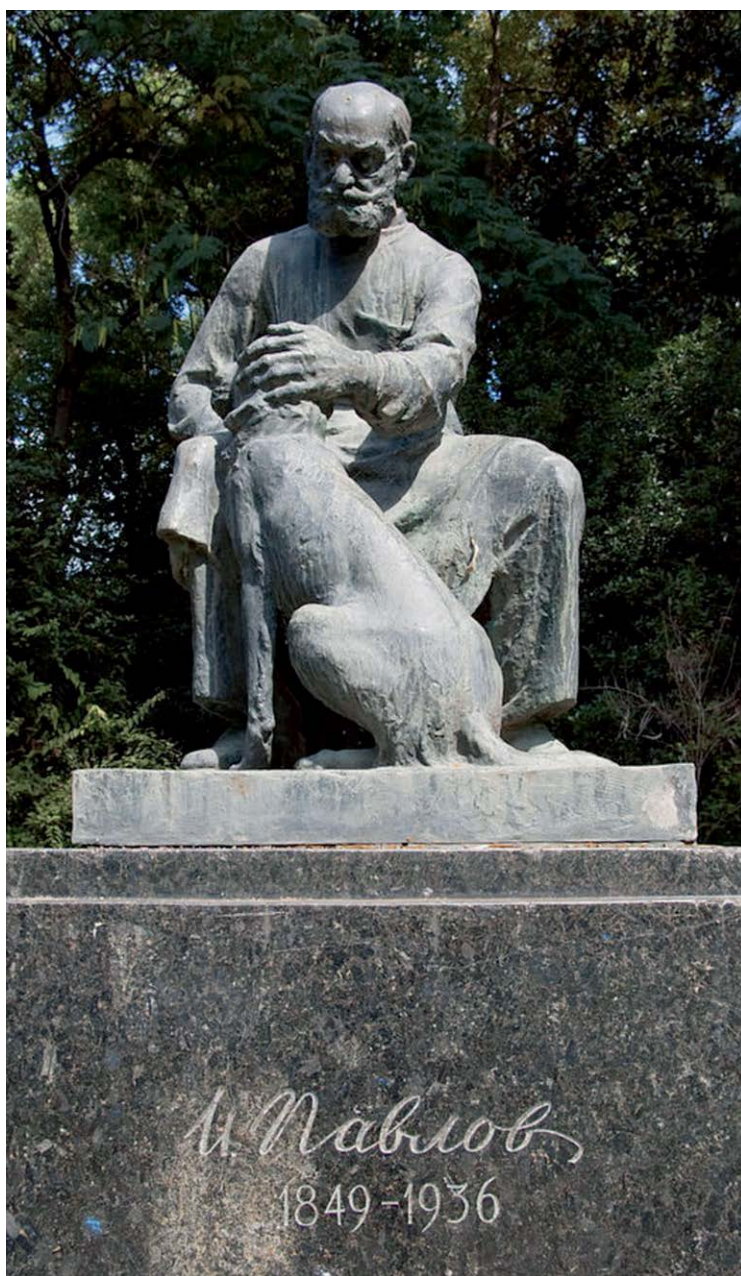

De honden van Pavlov

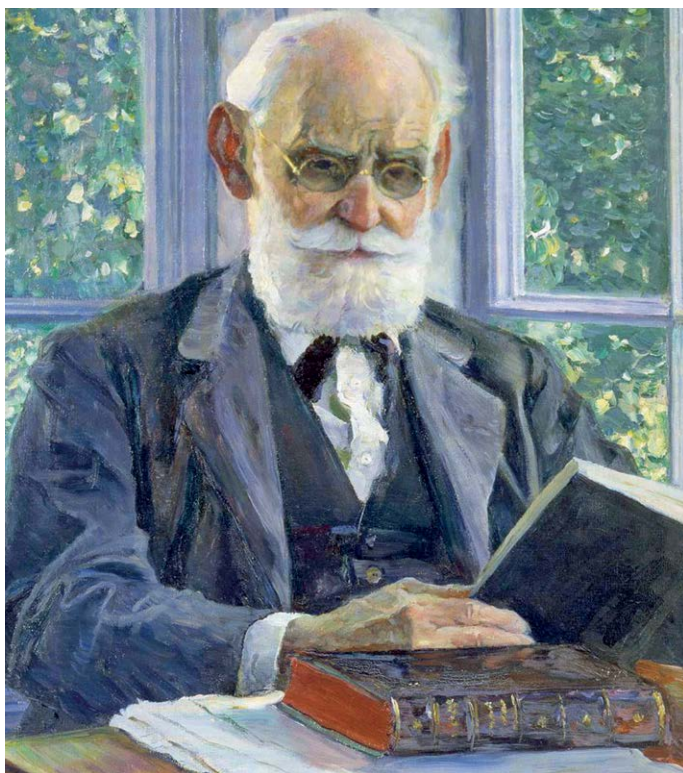
Modellen voor de *Pavlovreactie*

Dit beeld van Pavlov met een van zijn honden staat in Sukhumi (Abchazië).

Overal ter wereld zijn ze te vinden. Staand en liggend, uitkijkend over water of straten en pleinen. Ze zijn onbeweeglijk en soms bedrieglijk echt. Vereeuwigd omdat ze een verhaal vertellen. *Onze Hond* reist over de wereld en maakt een keuze uit de meest bijzondere standbeelden van honden. In deze aflevering de honden wiens eigenaar voor zijn bijdrage aan de wetenschap in 1904 de Nobelprijs voor fysiologie kreeg.

De Russische wetenschapper Ivan Petrovitsj Pavlov (1849-1936), geboren in Rjazan en overleden in Leningrad, werd geboren in een gezin van tien kinderen. Als zoon van een Russisch-Orthodoxe priester, stopte hij in 1870 met zijn theologische studie aan het seminarie. De directe aanleiding daarvoor was zijn kennismaking met de evolutietheorie van Charles Darwin (1809-1882), die een aanslag vormt op de zekerheden van het Christendom. Pavlov studeerde onder andere fysiologie aan de universiteit in Leningrad. Van 1884 tot 1886 studeerde hij aan de Duitse universiteiten in Leipzig en Breslau en werd daarna benoemd als professor farmacologie aan de keizerlijke militaire academie. Ook was hij lid van de Russische Academie van Wetenschappen. Dit is nog maar een beperkte opsomming van zijn glansrijke carrière. Kortom, we hebben te maken met een zeer gerespecteerd wetenschapper, zowel in Rusland als daarbuiten.

Een jaar voor Pavlovs dood, in 1935, maakte Mikhail Nesterov dit schilderij van Pavlov.

De kroon op zijn werk is de toekenning van de Nobelprijs voor fysiologie en geneeskunde in 1904. In de Sovjet-Unie worden zijn wetenschappelijke verdiensten uitvoerig geroemd, maar dat hij - ondanks zijn afgebroken theologiestudie - toch een overtuigd Russisch-Orthodox christen blijft, wordt verzwegen. Ivan Pavlov was geen bang uitgevallen wetenschapper; tijdens de dictatuur van Lenin en Stalin durfde hij openlijk te beweren dat het marxisme absoluut ongeschikt is om een maatschappij als de Russische te besturen.

'Bijvangst'

Als onderdeel van zijn onderzoek (rond 1890) naar de spijsvertering en speekselproductie bij honden, valt het Pavlov op dat de honden niet alleen speeksel produceren als ze het voer krijgen voorgezet, maar dat hetzelfde gebeurt zonder voedsel, als het er alleen maar op lijkt dat de honden gevoerd gaan worden. Ook als er voorafgaand aan het voeren een bepaald geluid wordt gemaakt, gaan de honden bij het horen daarvan al speeksel afscheiden. Het water loopt hen letterlijk in de mond. We noemen dit door Pavlov ontdekte verschijnsel klassieke conditionering, in de volksmond de Pavlov-reactie. Een verschijnsel dat wereldwijd bekendheid kreeg, maar dat eigenlijk 'bijvangst' is van een wetenschappelijk onderzoek naar spijsvertering. In 1890 wordt Pavlov benoemd tot hoogleraar farmacologie aan de militaire academie en vijf jaar later bekleedt hij - tot 1925 - de leerstoel fysiologie.

Dit standbeeld in Sint Petersburg is gemaakt door I.F. Bezpalov op initiatief van Pavlov zelf. Het werd onthuld in 1935.

Internationale reputatie

In 1881 trouwt Pavlov met Serafima (Sara) Vasilievna Karchevskaya, een studente psychologie, die haar leven helemaal aan het zijne wijdt. Hun zoon Wirchik overlijdt plotseling als kind, maar ze krijgen nog drie zoons - Vladimir, Victor en Vsevolod - en een dochter, Vera. Pavlovs broer sterft in een communistische gevangenis, zijn zoon Victor overlijdt aan tuberculose als hij met de Witrussen tegen de Bolsjewisten vecht. Als Pavlov een emigratieverzoek aan Lenin schrijft, krijgt hij een *njet* te horen. Hem echt aanpakken durven de Sovjets echter niet, vanwege zijn internationale reputatie, tot zelfs in Amerika. Pavlovs geboortehuis is nu een museum, dat aan hem en zijn werk is gewijd.

De standbeelden in Sint-Petersburg, Kolthusi en Sukhumi

Behalve de vele standbeelden van Pavlov zelf, zijn er in het standbeeldrijke Rusland in ieder geval drie van deze wetenschapper met een hond. Het bekendste is een standbeeld in Sint-Petersburg, gemaakt

Foto: Undark Magazine

Deze foto van Pavlovs medewerkers toont een grote groep honden die voor zijn onderzoek werden gebruikt.

door I.F. Bezpalow op initiatief van Pavlov zelf en onthuld in 1935. Het beeld staat op het plein van het Instituut voor Experimentele Geneeskunde. Het is mede door Pavlov ontworpen en bekostigd, ter nagedachtenis aan de honden die hebben geleden voor de wetenschap. We zien een bronzen, zittende hond op een granieten sokkel. Rondom zijn basreliëfs met inscripties. Een van die inscripties luidt dat de hond een vriend van de mens is en voor de wetenschap niet onnodig mag worden gekweld. Daarmee was Pavlov zijn tijd ver vooruit.

Bij Pavlovs laboratorium in Koltushi bij Sint-Petersburg, waar hij van 1924-1926 werkte, staat een bronzen standbeeld dat iets van het respect laat zien dat de onderzoeker voor zijn honden heeft. Beschermend houdt Pavlov zijn hand boven het hoofd van de hond.

In 1929 krijgt Pavlov een prijs van de Sovjet-regering van 100.000 goudroebel. Die besteedt hij aan de bouw van het biologisch laboratorium, dat in 1936 gereedkomt. Helaas overlijdt Pavlov kort daarna.

Een derde monument, dat mogelijk nog meer liefde voor de hond uitstraalt, staat bij het

Instituut voor Experimentele Pathologie en Therapie in Sukhumi, gelegen aan de Zwarte Zee in Abchazië. Het is bijna ontroerend om te zien hoe liefdevol Pavlov de hond, die volkomen op zijn gemak voor hem zit, aandacht geeft en aait (zie de foto op pagina 32).

De honden

Op de foto van Pavlov met zijn medewerkers hierboven staan zo'n 25 honden. Hoewel niet direct rassen zijn aan te wijzen, lijkt het erop dat jachthonden van een middelgroot type, veelal met hangende oren, de meerderheid vormen. Een van de honden die Pavlov bij zijn experimenten gebruikte is mogelijk de reu Baikal, die opgezet in het Pavlov museum in Rjazan is bewaard. Behalve Baikal zijn ook andere Pavlovhonden geprepareerd en op diverse plaatsen bewaard gebleven. ■

BEELDMATERIAAL BIJ DIT ARTIKEL

Alle pogingen zijn in het werk gesteld om namen van fotografen/illustratoren te achterhalen van het beeldmateriaal. Dit is niet altijd gelukt. Wie recht op afbeeldingen meent te hebben, kan contact opnemen met de auteur: horter@tiscali.nl